

HISTORIE A SOUČASNOST

Slovenská národní rada a začleňování Slovenska do československého státu v letech 1918–1919

Ladislav Vojáček

ÚVODEM

Vznik československého státu a první měsíce jeho existence se staly předmětem zkoumání pro řadu historiků, politologů, národohospodářů či právníků, a přesto si dovoluji tvrdit, že stále ještě nepřestaly být inspiřujícím tématem a že se k nim bude i nadále obracet zájem mnoha badatelů. Jak totiž ukáží i následující řádky, řada dílčích stránek tehdejšího vývoje není dosud zcela jednoznačně osvětlena a je někdy vnímána pod vlivem nepřesně zachycených fakt.

V následujících řádcích poukážu na úlohu Slovenské národní rady při začleňování Slovenska do ČSR, budu vzájemně konfrontovat archivní materiály a literaturu, která se k tomuto procesu váže, připomenou některé momenty, které zůstávají i v tak často trakto-

vaném tématu neobjasněny, upozorním na řadu faktických chyb, s nimiž se můžeme setkat v memoárove i odborné literatuře, a některé z těchto nejasností a chyb se pokusím uvést na pravou míru.

POZNÁMKY VYTČENÉ PŘED ZÁVORKU

V tomto článku se tedy budu zabývat jednou ze stránek vzniku Československé republiky – úlohou Slovenské národní rady při faktickém začlenění Slovenska do nového společného československého státu. Ještě předtím však musím alespoň heslovitě připomenout některé vnější a vnitřní souvislosti vzniku československého státu.

1. Rámecem pro složitý proces vzniku republiky

a faktického začlenění slovenského území do ní se staly specifické a v mnohém zcela nové mezinárodní souvislosti. Charakterizovaly je především

- ekonomické, sociální, politické a psychologické důsledky právě skončeného prvního celosvětového konfliktu,
- idea celosvětové organizace k zajištění trvalého míru mezi národy,
- obrovský vzrůst síly a autority Spojených států a naopak oslabení tradičních evropských mocností (včetně dočasně triumfujících vítězů),
- vznik sovětského Ruska – obrovského státu, který proklamoval jako jeden ze svých stěžejních cílů zánik státní organizace společnosti jako takové,
- pochopitelně také totální rozpad staleté habsburské monarchie, k němuž významně přispěly i aktivity českých a slovenských činitelů, a
- konzervace antagonismu mezi vítězi a poraženými i pro poválečná léta.

2. Z vnitřních faktorů ovlivnila institucionální stránku začlenění Slovenska do Československa zejména recepce rakouského a uherského práva, zakotvená v čl. 2 a 3 zákona o zřízení samostatného československého státu č. 11/1918 Sb. V souvislosti s ní bych chtěl upozornit jen na tři skutečnosti:

a) Tehdejší činitelé považovali převzetí starého státního aparátu a práva – jak je z řady náznaků zřejmé – za provizorní řešení pro danou chvíli, jež bude brzy nahrazeno novou úpravou. Proto si příliš nelámali hlavu s praktickými problémy, které sebou nutně musela přinést. Nakonec vedla – jak je známo – k tomu, že i při unitárním uspořádání československého státu přetrvávala odlišná podoba územní správy v obou částech republiky až do roku 1928, kdy se začal v praxi uplatňovat zákon č. 125/1927 Sb. o organizaci politické správy (organizační zákon), a dualitu právního řádu eliminovala až právníká dvoutletka na přelomu čtyřicátých a padesátých let.

b) O konkrétní podobě recepce zpočátku nevládla jednotná představa. Jak se dá vyvodit z příslušného ustanovení recepční normy i z postojů jejího tvůrce Aloise Rašína a dalších českých činitelů, nepočítali s recepcí uherských právních předpisů a předpokládali, že se na Slovensko rozšíří působnost rakouské právní úpravy. To bylo pro slovenské představitele nepřijatelné a také prakticky těžko proveditelné, takže nakonec se přesto, že čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb. výslovně po-

nechával v prozatímní platnosti jen „veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení“, na Slovensku aplikovalo veškeré v nových podmínkách uplatnitelné uherské právo včetně obyčejových norem, decizí a statutů. (Tento problém se znovu vrátil v počátcích unifikčních prací, kdy první české představy o novém československém právu měly podobu prostých překladů platných znění rakouských předpisů.)

c) Naopak s převzetím uherského státního aparátu autoři recepční normy zejména s ohledem na revoluční situaci, tj. obecně neuspořádané poměry a velké, zejména sociální napětí, počítali. Přitom se okamžitě ukázalo, že na Slovensku recepce neproběhne ani zdaleka tak hladce jako v českých zemích, kde pro ni byly daleko lepší podmínky. Přihlášení se k české národnosti tu před válkou neznamenovalo ve státní správě žádnou újmu, takže Češi v ní byli výrazně zastoupeni a řada státních úředníků se přímo angažovala v českém národním hnutí. Rakouské úřady navíc na konci války zprostily státní zaměstnance slibu věrnosti, a tak jim značně usnadnily přestup do služeb nového státu. Naopak uherská vláda prosazovala pojetí politického národa, tvořeného všemi občany uherského státu, slovenské politické snahy vnímala jako nebezpečnou aktivitu a jejich nositele persekvovala¹ a i po vojenské porážce trvala na zachování integrity Uher.

3. Vyústění první světové války do vzniku samostatného československého státu dnes pod vlivem fakticity vnímáme jako něco zcela přirozeného a příliš se nad ním nepozastavujeme. I když to bude znít nadneseně, při hlubším zamyšlení se vznik a existence Československa – i přes blízkost Čechů a Slováků, již dávno živou myšlenku česko-slovenské vzájemnosti a dlouhodobé více či méně intenzivní kontakty intelektuálních elit – jeví jako malý zázrak. Stačí uvážit, co všechno svědčilo proti tomuto řešení. Jen namátkou:

- geopolitické koncepce dohodových mocností v době světové války a představy většiny českých politiků dlouho vycházely z potřeby integrace střeoevropského prostoru, a proto reálně kalkulovaly se zachováním – vnitřně transformované – podunajské monarchie;
- na konci války a v prvních mírových dnech se nejfrekventovanějším heslem stalo právo na sebeurčení národů, s nímž se jen velmi obtížně kloubilo národnostní složení československého obyvatelstva;
- už v roce 1918 a také v následujících letech povědomí příslušnosti k československému státu

¹ Nepřímý doklad o omezeném přístupu osob angažovaných v národním hnutí k místům ve státní správě podává ve své vzpomínkové knize VAVRO ŠROBÁR. Rreprodukuje v ní dokument z archívu uherské vlády (královského ministerstva) obsahující nekompletní soupisy osob angažovaných ve slovenském národním hnutí. Podklady, pořízené vrchními (hlavními) župany a veliteli pohraničních stráží pocházejí z dvaceti uherských žup včetně všech tradičně slovenských jako oravská, zvolenská, trenčínská, nitranská, turčanská či líptovská a byly pořízeny v roce 1913 a (u některých žup) doplněny v roce 1918. Je v nich uvedeno pouhých 516 jmen, u nichž je zpravidla udáno i povolání – často kněz, advokát, lékař, případně bankovní úředník, redaktor, řemeslník, továrník, obchodník či rolník, několik učitelů, ale jen jeden úřední sluha, železniční kontrolor, plukovní lékař a jedna pošťačka. (ŠROBÁR, V.: Osvobozené Slovensko. Praha, 1928, s. 161–181).

v českém prostředí často deformovaly představu o přirozené české dominanci, většina Slováků si „českoslovenství“ musela postupně přivykat a příslušníci silných národnostních menšin kompaktně obývajících okrajové oblasti se cítili státoprávní změnou značně poškozeni a přímo ohroženi;

- do nového státu se měla spojit dvě území se značně odlišnou historickou tradicí, ekonomickou úrovní i náboženskou orientací obyvatelstva.

ÚSILÍ SLOVENSKÉ NÁRODNÍ RADY O OVLÁDNUTÍ SLOVENSKÉHO ÚZEMÍ

Pro naše další výklady je nezbytné připomenout některá notoricky známá fakta, týkající se vzniku Slovenské národní rady. Slovenská národní rada (zpravidla označovaná jako druhá SNR, když tou první byla SNR, kterou v září roku 1848 konstituovali ve Vídni E. Štúr, M. M. Hodža a J. M. Hurban) se definitivně ustavila po delších složitých přípravách na martinském shromáždění 30. října 1918, když její výlučné právo hovořit a konat jménem slovenského národa proklamoval Ferdinand (Ferdiš) Juriga už ve svém památném sněmovním projevu 19. října 1918.²

V textu Deklarácie slovenského národa (Martinskej deklarácie)³, schválené⁴ na ustavujícím shromáždění Slovenské národní rady, autoři v duchu Jurigova vystoupení v uherském parlamentu proklamovali vznik Slovenské národní rady jako jediné repre-

zentantky oprávněné hovořit a jednat jménem slovenského národa, konstatovali, že „slovenský národ je čiastka i rečovo i kultúrno-historicky jednotného česko-slovenského národa“ a pro tento národ žádali „neobmedzené samourčovací právo na základe úplnej neodvislosti“⁵. Když schválilo Deklaráciu slovenského národa, martinské shromáždění podle zápisu zvolilo dvacet jejích členů a dvanáctičlenný výkonný výbor s tím, že se počítalo s podstatným zvýšením počtu členů kooptováním dalších osob. Ještě téhož dne pak předseda Slovenské národní rady Matúš Dula (ovšem jménem Slovenské národní strany!) oznámil ve známém telegramu do Prahy, že „vindikuje pre slovenský národ účasť na utvorení samostatného štátu, pozostávajúceho zo Slovenska, Čiech, Moravy a Sliezska“.⁶

Martinská deklaráce je spolu se zákonem č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného československého státu obecně chápána jako konstituující státoprávní akt, k němuž se právně váže vznik Československa. Slovenská národní rada se jejím prostřednictvím přímo podílela na ustavení československého státu.⁷ Nás však především zajímá odpověď na otázku, zda mohla sehrát rozhodující roli i ve faktickém začlenění Slovenska do republiky.

Je nepochybné, že disponovala autoritou autentického reprezentanta vůle slovenského národa. Martinští činitelé si toho byli vědomi a když zjistili, že se vlastně přihlásili k již existujícímu státu, začali podle pražského vzoru okamžitě zřizovat regionální a místní orgány Slovenské národní rady a přebírat jménem nového státu moc. Zpočátku – v atmosféře narůstající anarchie – se jim celkem dařilo. Pod patronací Slovenské národ-

² „Okrem Slovenského národného zhromaždenia alebo orgánov vyslaných z jeho lona nateraz nikto nemôže byť oprávnený, aby rokoval o veciach politického polozenia slovenského národa a rozhodoval o ňom bez neho, prípadne proti nemu.“ ... „Všetky uznesenia alebo dohovory, ktoré by sa stali bez privolenia Slovenského národného zhromaždenia alebo z neho vyslaného orgánu, nateraz bez provolenia Slovenskej národnej rady vyhlasujeme týmto za nejestvujúce, národ slovenský neviažuce.“ Citováno podle Dokumenty slovenskej identity a štátnosti. I., Bratislava, 1998, s. 502.

³ Původní text Martinskej deklaráce se nedochoval, proto se citují drobně odlišná znění uveřejněná ve slovenských novinách. Například reprezentativní sborník dokumentů VESELÝ, Z.: Dějiny českého státu v dokumentech. Praha, 1994, s. 321 se odvolává na Robotnícke noviny, č. 45 ze 7. listopadu 1918. K tomu srovnaj poněkud odlišný text citovaný JANEM RYCHLÍKEM (Češi a Slováci ve 20. století. I. Česko-slovenské vztahy 1914–1945. Bratislava, 1997, s. 58–59), opírající se o Národné noviny z 31. října 1918. K Deklaraci dále srovnaj např. GREČO, M.: Martinská deklarácia. Turčiansky Sv. Martin, 1947; HRONSKÝ, M.: Boj o Slovensko a Trianon 1918–1920. Bratislava, 1998; CHALOUPECKÝ, V.: Martinská deklaráce a její politické osudy. Český časopis historický, 1928, s. 338 an.; KOVÁČ, D. a kol.: Muži Deklarácie. Bratislava, 1991.

Jak je ze všech verzí zřejmé, text navržený SAMUELEM ZOCEM a pozměněný na dopolední předporadě, nepoužíval jednotnou terminologii. Nově koncipovaný vrcholný orgán slovenského národního hnutí se například ve verzi z Robotníckých novin označuje nejen jako Slovenská národní rada, ale též Národní rada česko-slovenského národa v Uhorsku a Národní rada slovenské větvy jednotného československého národa.

⁴ Z pohledu právníka je opět zajímavé, že si účastníci nedělali přílišné starosti s procedurálními náležitostmi, jednali spontánně a text schválili velmi neformálně (srovnaj k tomu KRESÁKŮV zápis z jednání, in Dokumenty slovenskej identity a štátnosti. I., s. 509–511). Snad i proto se už po několika hodinách, když M. HODŽA přivezl z Vídně nové zprávy poněkud měnící situaci (ovšem zřejmě ještě ne zprávu o vzniku československého státu, jak se domnívají někteří autoři, např. J. RYCHLÍK /RYCHLÍK, J.: Češi a Slováci ve 20. století, s. 57/), někteří z nich nezdráhali do schváleného, ale ještě nepublikovaného textu zasáhnout.

⁵ VESELÝ, Z.: Dějiny českého státu v dokumentech, s. 321. Jak tu s využitím poněkud nezvyklého, ale asi výstižného výrazu ZD. VESELÝ uvádí (cit. dílo, s. 320), „termín československý národ byl pojímán jako výraz vyšší nadnárodnostní jednoty“.

⁶ Fotokopie textu telegramu M. Duly pražskému Národnímu výboru in VESELÝ, Z.: Dějiny českého národa v dokumentech, s. 320.

⁷ Její státoprávní význam ovšem zpochybňoval například V. CHALOUPECKÝ (CHALOUPECKÝ, V.: Martinská deklaráce a její politické osudy, s. 10) nebo Z. TOBOLKA, který napsal: Slovenská národní rada si deklarací nepostavila za úkol převzít moc ... Slovenská deklaráce byl akt politický, nadšené přihlášení se k určitému programu, ale nebyl to akt rázu státoprávního, akt, který by bylo lze na roveň postavit zákonu z 28. října o zřízení samostatného československého státu. (TOBOLKA, Z.: Politické dějiny československého národa od r.1848 až do dnešní doby. IV. /1914–1918/. Praha, 1937, s. 406).

ní rady vznikla řada místních, okresních a i župních národních rad (označovaných i jako výbory Slovenské národní rady či národní výbory) a národních gard zejména na Liptově a v Turci, ale i v dalších slovenských župách.⁸ Národní rada podnítila jejich zřízení svými svoláními (ohlasy) z 3. a zejména z 8. listopadu.⁹ V prvním podřizovala veškeré obyvatelstvo svým nařízením, veřejným ohlasům a také osobním rozkazům svých členů. Vyzývala k zachování klidu a pořádku a poněkud nedomyšleně (v čl. 2 totiž požadovala zachovávat – vedle svých nařízeních – pouze zákony) a formulačně neobratně (čl. 3) vyjadřovala převzetí platného práva a institucionální i personální recepci stávajícího státního aparátu fungujícího na Slovensku. V druhém ohlasu („Bratia Slováci“) opět potvrdila ochotu prozatím ponechat v činnosti stávající orgány a zároveň vyzývala obyvatelstvo k zakládání národních výborů a formování národních gard.

V obou textech snadno odhalíme inspiraci konstitutivními akty Národního výboru československého z 28. října 1918. Svědčí o ní recepční ustanovení prvního ohlasu, zejména výslovná recepce zákonů a žádání jiných předpisů, a použití na Slovensku nezvyklého označení národní výbory. Narozdíl od českých zemí však národní výbory měly stávající aparát nejen kontrolovat, ale též nahrazovat, neboť se měly formovat – bylo-li to fakticky možné – z existujících místních orgánů.

Rozlet se tady zdál být slibný, avšak od poloviny listopadu začaly převažovat faktory, limitující možnosti Slovenské národní rady:

a) Nová maďarská vláda M. Károlyiho, posílena diplomatickým úspěchem při sjednávání příměří,¹⁰ učinila rázná opatření proti dezintegraci bývalého uherského území. Podařilo se jí s pomocí armády rychle ovládnout většinu území, částečně obnovit autoritu řady stávajících orgánů a podnitit vznik revolučně nalažených maďarských národních rad a jejich ozbrojených složek. Je příznačné, že už 4. listopadu vznikla maďarská národní rada přímo v Martině a že maďarské

vojsko – ovšem v rozporu s taktikou maďarské vlády, usilující o navázání kontaktů se slovenskými činiteli¹¹ – 15. listopadu internovalo předsedu Slovenské národní rady Matúše Dulu.¹²

Po aktivizaci maďarských sil v polovině listopadu zůstala Slovenská národní rada v podstatě obklíčena v nepřátelském prostředí – bez zkušeností s řízením státní správy, schopných úřednických kádřů, dostatečně vybudované sítě místních orgánů a především bez ozbrojené síly, o kterou by se mohla opřít. Maďarská snaha o zachování integrity bývalého uherského území také znejistila mnohé její členy a ti pak začali zvažovat, zda přihlášení se k československému státu nebylo unáhleným krokem.

b) Slovenskou národní radu oslabil také skutečnost, že mnozí uznávaní slovenští představitelé mezitím získali funkce v ústředních orgánech a zdržovali se mimo slovenského území.

c) S předchozím souvisí i další nepříznivý faktor: Ve slovenském politickém táboře se pochopitelně angažovali lidé velmi rozmanitého politického zaměření, které spojovala stejná národní orientace a nepříznivé okolnosti nutily ke spolupráci. Vznik republiky oslabil působení hlavního integrujícího faktoru – hrozby národní záhuby – a naopak ještě prohloubil dřívější odlišnosti. Navíc do čelných funkcí vynesl především představitele jedné – hlasistické – orientace, s nimiž v revoluční atmosféře vzniku republiky dokázali v mnohém najít společnou řeč sociální demokraté. Naopak v nových poměrech oslabené, konzervativně laděné a převážně katolicky orientované křídlo, které mělo hlavní oporu v Martině a identifikovalo se se „zbytkovou“ Slovenskou národní radou („zbytkovou“ ve smyslu konstatování obsaženého ad b)), se cítilo opomíjené.

d) Mezi Prahou (tj. českými i slovenskými činiteli, kteří tu působili) a Martinem brzy vyvstala bariéra neporozumění a nedůvěry.¹³ V Praze podezířivali martinští představitelé Slovenské národní rady přinejmenším z dvojaké politiky, ne-li přímo z paktování

⁸ Ústřední Slovenská národní rada a její regionální složky, rychle utvořené v tradičních centrech národního hnutí, považovaly vytváření svých místních orgánů za prvořadý úkol. V prvním čísle Slovenského denníku z 9. listopadu 1918, vydávaného Slovenskou národní radou v Ružomberku, se v článku „Na cestu“ psalo: „Prácou Slovákov je dnes: 1) všade zakladať miestne odbory NR; 2) rozširovať deklaráciu martinskú; starať sa o to, aby v každom kúte Slovenska každý občan dozvedel sa o tom, že mu sviatnil deň slobody a 4) že práve preto každý Slovák je povinný dostoje sa chovať.“

⁹ Jejich texty in Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti. II. Bratislava, 1998, s. 40–41 a 42–44.

¹⁰ Padovské příměří z 3. listopadu neobsahovalo stanovení demarkačních čar, která by oddělila území Slovenska a Maďarska. Z jednoznačného čl. 17 tzv. Bělehradské konvence o příměří z 13. listopadu, uzavřené mezi Maďary a velitelem dohodových vojsk na balkánské frontě Franchetem d'Espereym, pak maďarská strana mohla vyvozovat svůj nárok na správu nad územím Slovenska (text in Beneš, E.: Světová válka a naše revoluce. III., Dokumenty. Praha, 1927, s. 507–509, československé stanovisko k tomu viz Nóta – stanovisko předsedu vlády KARLA KRAMÁŘA ku Károlyiho výkladu bělehradského příměří a vpádu maďarského vojska na Slovensko. In: Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti. II., s. 51–52).

¹¹ K tomu srovnej Károlyiho pozdravný telegram Slovenské národní radě (Dokumenty slovenskej identity a štátnosti. II., s. 35–36). Odpověď Slovenské národní rady, kterou koncipoval M. HODŽA, ovšem jeho aktivitu odmítla s tím, že Slovensko se od Uher definitivně odloučilo; (tamtéž, s. 37).

¹² K tomu např. TEICHMAN, J.: Maďari ve válce a po válce. Praha, 1937, s. 147.

¹³ Pražští činitelé měli vůči martinským jistou, stále se zvětšující distanci, ale na druhé straně spojení se Slovenskem skutečně naráželo na řadu problémů. Na nedostatek informací si stěžoval blízký Šrobářův spolupracovník I. HÁLEK (Dopis Dr. Ivana Hála z Žiliny V. Šrobářovi z 11. listopadu 1918; Slovenský národný archív, Osobný fond – Vavro Šrobár /dále jen SNA, OF – V.Š./

s Maďary,¹⁴ nelibě také nesli jejich konzervatismus¹⁵ a cíleně se snažili zmenšit jejich vliv. Členové Slovenského klubu vyjádřili poměr ke Slovenské národní radě 16. listopadu, když předtím s despektem a obavami diskutovali o kontaktech některých slovenských činitelů s maďarskou vládou: „Vyhlášením Československé republiky, utvořením československé vlády a zahájením Národního zhromaždenia, na ktorých účasť berú i Slováci, poľažne členovia Slovenskej národnej rady, prešla právomoc Slovenskej národnej rady na Národné zhromaždenie a na československú vládu. Slovenská národná rada ako taká nemže tedy viacej vyjednávať a nemže prejímať na seba štátnu moc.“¹⁶

e) Nezanedbatelnou skutečností je v této souvislosti též fakt, že „martinští“ mezi sebou neměli silnou, integrující vůdčí osobnost.¹⁷

f) Neměli bychom zapomínat ani na to, že doba po revolučních převratech obecně svědčí spíše soustředění moci v jednom centru než decentralizaci.¹⁸

Slovenská národní rada nedokázala, byť se o to pokusila,¹⁹ obnovit svou autoritu ani po odchodu maďarských orgánů a branné moci ze Slovenska. Její vliv postupně upadal, takže musela velmi brzy rezignovat na pozici jediného reprezentanta slovenského národa i na ambici koordinovat ovládnutí slovenského území československými orgány. Vytvoření Ministerstva s plnou mocí pro správu Slovenska na začátku prosince 1918 jen znovu potvrdilo, že v Praze s tímto orgánem, který nezapadal do systému recipované správy a nevyhovoval ani svou politickou orientací, nepočítá-

jí. M. Hronský soudil, že Šrobárovým příchodem do Žiliny „prestala fakticky fungovať“ a doložil to skutečností, že se její tajemník K. A. Medvecký stal ve Šrobárově úřadu vládním referentem pro římskokatolickou církev.²⁰ Právně ovšem zanikla až v lednu 1919 na podkladě nařízení ministra Šrobára z 8. ledna 1919 č. 6/1919 Ú. o n. rozpustení slovenských národních rád a výborov. Ministr v něm s odvoláním na konsolidaci politického, hospodářského a národního života s účinností (v textu se uvádí platností) od 23. ledna rozpouštěl „všetky na území Československé republiky utvorivšie sa národné rady a národné výbory“ a rušil jejich dosavadní pravomoc.²¹

Z uvedeného je zřejmé, že přes nespornou legitimitu Slovenské národní rady jako reprezentantky slovenského národa se v pozdějším uspořádání Slovenska její vliv prakticky neprojevil. S odstupem času proto mohl Fedor Houdek ocenit především její morální význam, neboť „ňou oživlo Slovensko, šírila všade ducha, vzpruženie, nedala poklesnúť mysliam, ani keď nadišly zlé časy ...“²², a M. Vietor napsat, že „zostala len akýmsi morálnym fórom“²³.

O.O.O.O. ANEB MEMOÁROVÁ A ODBORNÁ LITERATURA O DRUHÉ SNR

Do názvu této části jsem si vypůjčil část známého titulu Ludvíka Součka – O.o.o.o., tedy Opravník obecně oblíbených omylů. V literatuře věnované dru-

kart. 15, č. 122) a přítel z Ružomberku J. R., který 17. listopadu 1918 úpěnlivě prosil: „Ešte raz: zprávy, zprávy nám dajte ...“ (tamtéž).

¹⁴ Nedůvěru a podrážděné reakce v Praze vyvolala především účast členů Slovenské národní rady na známých jednáních Milana Hodži o jižní hranici Slovenska v Budapešti v prosinci 1918; Hodžovu interpretaci celé kauzy a text řady významných dokumentů z konce roku 1918 obsahuje práce Slovenský rozchod s Maďary roku 1918. Dokumentární výklad o jednaniach dra Milana Hodžu ako čl. plnomocníka s Károlyiho maďarskou vládou v listopade a prosinci 1918 o ústup maďarských vojsk zo Slovenska. Bratislava, 1929.

¹⁵ F. PEROUTKA poněkud zjednodušeně a bez zřetele na řadu jiných důležitých faktorů (například už zmiňované výrazně limitující faktory jako například skutečnost, že slovenský národ jako politický subjekt pro maďarskou vládu de iure vůbec neexistoval, nebo odlišný přístup rakouské a maďarské vlády ke svému státnímu úřednictvu) konstatoval, že se nestala slovenskou vládou proto, že nebyla a nemohla být dostatečně aktivní, neboť slovenský lid nebyl natolik uvědomělý, aby si s ním troufala provést převrat. Naopak správně viděl, že „Slováci pokrokových směrů“, tj. většinou slovenské skupiny v Praze, neměli zájem na uznání Slovenské národní rady „za vládu ve slovenské zemi. Podle všeho vadila jim konzervativní převaha v této instituci.“ (PEROUTKA, F.: Budování státu. I., Praha, 1991, s. 115).

¹⁶ Citováno podle ŠROBÁR, V.: Osvobodené Slovensko, s. 254.

¹⁷ Předsedou Slovenské národní rady se stal zasloužilý, dvaasedmdesátiletý předseda Slovenské národní strany Matúš Dula, jenž byl dlouho spojen s předchozí érou pasivní politiky a brzy se zapojil do práce v ústředních orgánech. Ambiciózní a charismatický A. HLINKA do „opozice“ proti nové slovenské elitě přešel až později.

¹⁸ Tu bych chtěl připomenout diskusi, která se rozvinula mezi částí účastníků martinského memorandového shromáždění 31. října 1918 nad Pantůčkovými návrhy na uspořádání správy na Slovensku. Vedle převažujícího nesouhlasu s jejich centralistickým a byrokratickým pojetím a požadavku autonomie v ní zaznívaly i názory o momentálních výhodách centralizovaného vládnutí a dokonce o potřebě dočasného zavedení diktatury na Slovensku. (Srovnej například HRONSKÝ, M.: Boj o Slovensko a Trianon 1918–1920, s. 66–67). Podobné názory nebyly ojedinělé, ostatně i T. G. MASARYK v jisté fázi uvažoval o zavedení diktatury v rámci celé republiky. (ČAPEK, K.: Hovory s T. G. M. Praha, 1969, s. 265).

¹⁹ Dokládá to například přípis zasláný Slovenskou národní radou pražskému Ministerstvu vnitra, v němž navrhovala prozatímní způsob správy Slovenska. (Srovnej např. Slovenské národní rady, Bratislava, 1998, s. 68 a 69).

²⁰ HRONSKÝ, M.: Boj o Slovensko a Trianon 1918–1920, s. 91.

²¹ Úradné noviny, č. 2, 8. ledna 1919.

²² HOUDEK, F.: Osvobodenie Slovenska. In: Slovenský rozchod s Maďarmi roku 1918, s. 125.

²³ VIETOR, M.: Slovenská sovietska republika 1919. Bratislava, 1955, s. 37.

hé Slovenské národní radě totiž pozorný čtenář narazí na některé nejasnosti a nepřesnosti, které nejsou vždy jen záležitostmi odlišné interpretace historických fakt. Na některé bych chtěl upozornit:

a) Všeobecně se má za to, že se Slovenská národní rada ustavila až na martinském shromáždění 30. října 1918. Někteří autoři, například známý slovakofil J. Rotnági²⁴ a historici J. Šolc²⁵, A. Špiesz (podle něj měla 25 členů²⁶; k počtu členů viz níže) nebo L. Lipscher²⁷, však její vznik – do jisté míry oprávněně – spojují již s přípravnými jednáními 12. září 1918 v Budapešti. Na budapeštské schůzce se totiž čelní představitelé Slovenské národní strany dohodli na vytvoření orgánu reprezentujícího celou slovenskou politickou scénu, který chtěli nechat schválit na shromáždění své strany. Jelikož však předpokládali, že maďarské orgány nemusí shromáždění povolit, měla Slovenská národní rada fungovat i bez oficiálního schválení. Martinské shromáždění se pak podle L. Lipschera sešlo především proto, aby zvolilo výkonný výbor Slovenské národní rady, čímž zřejmě myslel právě potvrzení dříve navržených zástupců jednotlivých slovenských politických směrů.

b) Podle dvou dlouho neznámých zápisů z jednání martinského shromáždění se Slovenská národní rada konstitovala jako užší orgán: shromáždění zvolilo dvacet jejích členů a zvolené členy zároveň zmocnilo, aby počet členů Národní rady následně rozšířili kooptací. Text samotné Deklarace je však formulován tak, jakoby se za Slovenskou národní radu považovalo celé martinské shromáždění. Podle něj Deklaraci schválili „zastupitelia všetkých slovenských politických strán, zhromáždění dňa 30. októbra v Turčianskom Sv. Martine a organizovaní v Národnú radu“, na jiném místě „Národná rada vyhlasuje ... osvedčuje ...“ a podle závěrečné věty je dokumentem „zo zasadnutia Slovenskej národnej rady“²⁸. Zdá se, že to tak chápali i někteří

účastníci. Například E. Stodola napsal po deseti letech v Neue Freie Presse o jednání zbylých deklarantů 31. října 1918, že zasedala „Slovenská národní rada (zmenšená od predešlého dňa na 1/5 účastníkov)“.²⁹

Proti takovému pojetí Slovenské národní rady však svědčí především povaha martinského shromáždění, na němž byli někteří čelní slovenští představitelé pozváni jmenovitě³⁰, ale naprostá většina do Martina přijela jen na základě výzvy, uveřejněné v 24. října v Národních novinách.³¹

c) Podle zápisů z jednání se původní počet dvaceti zvolených členů Slovenské národní rady měl zvýšit kooptací. Z dostupných pramenů ovšem nelze zcela jednoznačně zjistit, kolik členů měla mít po doplnění, neboť dva zápisy, které byly pořízeny z odpoledního jednání shromážděných slovenských činitelů, se v tomto bodu poněkud liší. Kresákův je zcela neurčitý („dľa potreby na neobmedzený počet“), zatímco Medveckého uvádí počet sto členů jako maximum.³²

Později K. A. Medvecký zveřejnil seznam, jenž uvádí 76 jmen členů Slovenské národní rady seřazených podle příslušnosti do jednotlivých žup (bratislavské, nitranské, trenčínské a turčanské).³³ I M. Grečo jej považoval za „kooptováním ustálený“ celkový počet členů.³⁴ Už při zběžném pohledu do něj vyvstává řada pochybností. Zejména se musíme ptát, zda a proč nebyli ve Slovenské národní radě vůbec zastoupeni zástupci dalších slovenských žup včetně takové bašty slovenského národního života, jakou byl Liptov, nebo jak je možné, že zde nejsou uvedeny některé odoby, zvolené do Slovenské národní rady 30. října v Martině?

d) Jak víme ze zápisů, martinské shromáždění zvolilo také dvanáct členů výkonného výboru Slovenské národní rady. Z práce M. Greča, který zápisy neznal a považoval je za navždy ztracené, je však znám i jmenovitý seznam 20 členů tohoto orgánu, publikovaný autorem s odvoláním na Národné noviny ze 7. listo-

²⁴ ROTNÁGL, J.: Češi a Slováci. Praha, 1945, s. 243.

²⁵ Podle tohoto autora „začala pracovať v septembri 1918“. (ŠOLC, J.: Slovensko v českej politike. B. Bystrica, 1993, s. 46).

²⁶ ŠPIESZ, A.: Dejiny Slovenska na ceste k sebauvedomeniu. Bratislava, 1992, s. 138. Tu se v souvislosti s počtem členů však možná jedná o pouhý překlep a autor myslel buď na 15 osob navržených za členy Slovenské národní rady na zářijové poradě v Budapešti nebo na 20 jejích členů zvolených 30. října v Martině.

²⁷ LIPSCHER, L.: Verfassung und politische Verwaltung in der Tschechoslowakei 1918–1939. München, 1979, s. 15.

²⁸ jmprf Veselý, Z.: Dějiny českého státu v dokumentech, s. 321.

²⁹ Citováno podle GREČO, M.: Martinská deklarácia, s. 142.

³⁰ Text in Dokumenty slovenskej identity a štátnosti. I., s. 490–492.

³¹ Text pozvání na „výborové zasadnutie“ Slovenské národní strany 30. října 1918 v Martině in GREČO, M.: Martinská deklarácia, s. 96; na s. 67 autor konstatoval: „Každý do národných vecí zasvätenejší Slovák však vedel, že tu nejde o obyčajnú výborovú schůzku Slov. nár. strany, ale že sa 30. októbra odohrá v Turč. Sv. Martine všenárodné shromáždzenie, ...“. F. Peroutka situaci popsal následně: „Nebylo jiné legitímace než národní smýšlení. Schůzka nebyla shromážděním volených zástupců. Přijď, kdo jsi Slovák!“ (PEROUTKA, F.: Budování státu. I., s. 107).

³² V Dokumentech slovenskej identity a štátnosti (I., s. 509–511) je publikován zápis C. Kresáka s upozorněním na nejdůležitější odchylky od zápisu K. A. MEDVECKÉHO.

³³ MEDVECKÝ, K. A.: Slovenský prevrat. III., s. 354–355, (I–IV., Trnava a Bratislava, 1930–1931); viz i Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848–1945. II., Bratislava, 1973, s. 740–741.

³⁴ GREČO, M.: Martinská deklarácia, s. 110.

padu 1918.³⁵ O dvacetičlenném výkonném výboru, jehož složení se shoduje s Grečovým seznamem, píše M. Ďurica dokonce výslovně k datu 30. října, tedy ke dni, kdy podle zápisu martinské shromáždění zvolilo dvanáctičlenný výbor.³⁶ Opět se musíme ptát: Kdo a kdy rozšířil počet členů výkonného výboru z dvanácti na dvacet? Nedošlo k záměně dvaceti zvolených členů Slovenské národní rady a jejího výkonného výboru? Jaké bylo postavení M. Hodži, který není uveden jako člen výkonného výboru, avšak začátkem listopadu prokazatelně v Martině pracoval a například – podle vlastních vzpomínek – formuloval odpověď Slovenské národní rady na Károlyiho poselství? Ve vztahu k seznamu zvolených členů Slovenské národní rady je třeba se ptát: Jak je možné, že martinské shromáždění zvolilo členem výkonného výboru S. Zocha, aniž ho zároveň zvolilo za člena Slovenské národní rady? A ve vztahu k Medveckého seznamu 76 členů Slovenské národní rady: Jak je možné, že v tomto seznamu nejsou uvedeny jako členové osoby, figurující ve zvoleném výkonném výboru (8 jeho členů), případně ve dvacetičlenném výkonném výboru (11 jeho členů)?

e) Ze zpráv o diskusích z 31. října, prezentovaných v zápise jako jednání výboru Slovenské národní rady³⁷, je zřejmé, že se jich zúčastnili deklaranti, kteří ještě zůstali v Martině, bez ohledu na to, zda byli zvolenými členy výkonného výboru či nikoliv (např. M. Hodža, K. Kmečko, J. Janoška st. a J. Slávik). K. A. Medvecký publikoval zápis z jednání „výkonného výboru“ 13. listopadu ve Vrútkách.³⁸ Jeho součástí je i seznam účastníků, uvádějící jména 27 osob. To je více, než do výkonného výboru zvolilo martinské shromáždění, i více, než ve zmiňovaném Grečově seznamu. Navíc ze zvolených členů výkonného výboru byli ve Vrútkách přítomni jen tři a z Grečova seznamu členů pouze pět osob. V jakém složení vlastně fungoval výkonný výbor?

f) Ve Vrútkách se diskutovalo, jak uvádí zápis (bod 4), o „otázke kooptácie Slovenskej národnej rady“, ale zazněl tu apel M. Duly „aby kooptácia čím

skoršie bola prevedená, lebo už teraz by sme mali mať taký výkonný výbor (*zvýraznil L. V.*), ktorý by náš národ na konštitujúcom sneme mohol zastupovať“. Měli se tedy kooptovat členové Slovenské národní rady nebo jejího výkonného výboru? Nesplývaly tehdejšími aktéry Národní rada a její výkonný výbor v jedno?

g) Ostatně liší se i uváděné počty účastníků martinského shromáždění. M. S. Ďurica uvádí 101 osob,³⁹ J. Rotnágl 104⁴⁰. M. Grečo a podle něj i autoři Dej-in štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848–1945 publikovali seznam 106 osob; M. Grečo ovšem s tím, že se jedná jen o účastníky, kteří se zapsali do prezenční listiny, přičemž v místnosti bylo více než dvě stě osob a „tí, kteří sa dnu nevmestili, zostali pred budovou“⁴¹, autoři druhé publikace bez jakéhokoliv upřesnění. D. Kováč napsal, že slavnostní síň Tatrabanky 30. října zaplnilo „okolo dvesto predstaviteľov slovenského národa“⁴², o dvou stech účastnících se zmiňoval i F. Peroutka⁴³ a podle A. Špiesze do Martina přišlo „viac ako 200 delegátov“⁴⁴. Kdo má pravdu?

Pro lepší ilustraci přikládám dvě srovnávací tabulky.

1. V první (Personální propojení jednotlivých orgánů ve jmenovitém vyjádření) uvádím osoby navržené za členy Slovenské národní rady 12. září 1918 /označeno zkratkou SNR (12.09.)/, její členy zvolené deklaracním shromážděním v Martině /SNR (30.10.)/, Grečův seznam členů výkonného výboru Slovenské národní rady /VV Grečo/, členy výkonného výboru Slovenské národní rady zvolené 30. října /VV (30.10.)/ a účastníky jednání výkonného výboru Slovenské národní rady 13. listopadu ve Vrútkách /VV (13.11.)/.

2. Druhá (Personální propojení jednotlivých orgánů v číselném vyjádření) udává počty osob, které se současně objevují v jednotlivých orgánech. K těm seznamům, které jsou uvedeny v předchozí tabulce, jsem ještě připojil Medveckého soupis členů Slovenské národní rady /SNR (Medv.)/.

³⁵ GREČO, M.: Martinská deklarácia, s. 110–111; viz i Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848–1945. II., s. 742.

³⁶ ĎURICA, M. S.: Dejiny Slovenska a Slovákov. Bratislava, 1996, s. 105.

³⁷ Zápis z tohoto jednání („Značky“) také nebyl dlouho znám. „Opis“ z něj uveřejnil až Slovák z 21. srpna 1929. Domnělý autor originálu K. A. Medvecký se k autenticitě textu vyjádřil značně šalamounsky – nepotvrdil ji, ale také výslovně nevyvrátil. Text „Značek“ i Medveckého vyjádření in GREČO, M.: Martinská deklarácia, s. 167–169.

³⁸ TEXT IN MEDVECKÝ, K. A.: Slovenský prevrat. IV., s. 8.

³⁹ ĎURICA, M. S.: Dejiny Slovenska a Slovákov, s. 104.

⁴⁰ ROTNÁGL, J.: Češi a Slováci, s. 249.

⁴¹ GREČO, M.: Martinská deklarácia, s. 129–132 a 105; viz i Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848–1945. II., s. 743–745.

⁴² KOVÁČ, D. a kol.: Muži Deklarácie, s. 143–745.

⁴³ PEROUTKA, F.: Budování štátu. I., s. 108.

⁴⁴ ŠPIESZ, A.: Dejiny Slovenska na ceste k sebauvedomeniu, s. 139.

I. Personální propojení jednotlivých orgánů ve jmenovitém vyjádření:

SNR (12. 09.)	SNR (30. 10)	VV (Grečo)	VV (30. 10.)	VV (13. 11.)
–	–	–	–	Bacher, O.
–	Bazovský, E.	Bazovský, E.	Bazovský, E.	–
–	–	–	–	Beňovský
Bella, M.	Bella, M.	Bella, M.	Bella, M.	–
<u>Blaho, P.</u> ⁺	<u>Blaho, P.</u>	<u>Blaho, P.</u>	–	–
–	<u>Branecký, J.</u>	<u>Branecký, J.</u>	–	–
–	(místo Okánika)	–	–	–
–	–	–	–	Brežný, J. ⁺⁺
–	–	–	–	<u>Ducha, J.</u> , M.
<u>Dula, M.</u>	<u>Dula, M.</u>	–	<u>Dula, M.</u>	<u>Dula, M.</u>
–	–	<u>Dula, I.</u>	–	<u>Dula, I.</u>
–	–	–	–	Fábry, P.
–	–	–	–	Halaša, D.
Hlinka, A.	Hlinka, A.	Hlinka, A.	Hlinka, A.	–
–	–	–	–	Hodža, Milan
–	–	–	–	Hodža, Miloš
–	Horváth, A.	Horváth, A.	–	–
<u>Juriga, F.</u>	<u>Juriga, F.</u>	<u>Juriga, F.</u>	<u>Juriga, F.</u>	–
–	–	–	–	–
<u>Kresák, C.</u>	<u>Kresák, C.</u>	<u>Kresák, C.</u>	–	Krémery, Š
<u>Lehocký, E.</u>	<u>Lehocký, E.</u>	<u>Lehocký, E.</u>	<u>Lehocký, E.</u>	<u>Kresák, C.</u>
<u>Makovický, V.</u>	<u>Makovický, V.</u>	<u>Makovický, V.</u>	<u>Makovický, V.</u>	–
–	Maršalko, J.	Maršalko, J.	–	–
Medvecký, K.	Medvecký, K.	–	–	Medvecký, K.
–	–	–	–	<u>Mičura, M.</u>
<u>Okánik, E.</u>	–	–	–	–
–	–	–	–	Országh, J.
–	–	–	–	Paulinyi, V.
–	–	–	–	Riszner, Z.
–	–	–	–	Ruppeldt, I.
–	–	–	–	<u>Schmidt, M.</u>
Ružiak, J.	Ružiak, J.	Ružiak, J.	Ružiak, J.	–
Stodola, E.	Stodola, E.	Stodola, E.	Stodola, E.	–
–	Stodola, K.	Stodola, K.	Stodola, K.	Stodola, K.
–	–	–	–	Szátmány, L.
<u>Šimko, L.</u>	<u>Šimko, L.</u>	<u>Šimko, L.</u>	–	–
–	–	<u>Škrovina, O.</u>	–	<u>Škrovina, O.</u>
–	Šrobár, V.	Šrobár, V.	Šrobár, V.	–
–	–	–	–	<u>Vančo, M.</u>
<u>Vanovič, J.</u>	<u>Vanovič, J.</u>	<u>Vanovič, J.</u>	–	<u>Vanovič, J.</u>
–	–	–	–	Zachar, S.
–	–	–	–	<u>Záturecký J.</u>
–	–	–	<u>Zoch, S.</u>	<u>Zoch, S.</u>
Žuffa, M.	Žuffa, M.	Žuffa, M.	–	–

15 členů

20 členů

20 členů

12 členů

27 členů

⁺Ve všech případech se jedná o lékaře dr. Pavla Blaha ze Skalice, nikoliv o jeho jmenovce, římskokatolického faráře z Gbel.

⁺⁺Podtržením jsou označeny osoby, uvedené v Medveckého seznamu 76 členů Slovenské národní rady.

Upozornit bych chtěl na tyto skutečnosti:

- z původních 15 navržených členů SNR se s výjimkou Ľ. Okánika, který členství odmítl a byl nahrazen J. Branecým, všichni stali 30. října volenými členy SNR (všimněte si však, že se E. Okánik objevuje na Medveckého seznamu členů SNR);
- složení výkonného výboru podle M. Greča se s výjimkou dvou členů (O. Škrovina a Igor Dula místo K. A. Medveckého a Matúše Duly) shoduje s dvacátkou volených členů SNR;

- c) účastníky jednání výkonného výboru SNR 13. 11. ve Vrútkách byla řada osob, neregistrovaných v žádném z ostatních uvedených seznamů

II. Personální propojení jednotlivých orgánů v číselném vyjádření:

	SNR (12.09.)	SNR (30.10.)	VV (Grečo)	VV (30.10.)	VV (13.11.)	SNR (Medv.)
SNR (12.09.)	15	14	12	8	4	8
SNR (30.10.)		20	18	11	5	8
VV (Grečo)			20	10	5	9
VV (30.10.)				12	3	4
VV (13.11.)					27	12
SNR (Medv.)						76

Tedy například: Z dvanácti členů výkonného výboru SNR zvolených v Martině /VV (30.10.) ve svislém výčtu porovnávaných seznamů/ jich bylo 8 navrženo 12. září za členy SNR, 11 zvoleno 30. října do SNR, 10 uvedeno v Grečově seznamu členů výkonného výboru, 3 zapsáni v prezenční listině jednání výkonného výboru 13. listopadu a 4 uvedeni v Medveckého seznamu 76 členů SNR /SNR (Medv.)/.

Jaké konsekvence lze z uvedeného vyvodit:

- I v oficiálních dokumentech se zaměřovalo deklarační shromáždění se Slovenskou národní radou a výkonný výbor se Slovenskou národní radou.
- Výkonný výbor zasedal za aktivní účasti dalších osob.
- Chybí logické zdůvodnění skutečnosti, že martinské shromáždění zvolilo S. Zocha členem výkonného výboru, avšak nikoliv členem samotné Slovenské národní rady.
- Medveckého seznam členů Slovenské národní rady rozhodně nelze považovat za seznam všech členů Slovenské národní rady (chybějí v něm i osoby zvolené 30. října v Martině); jde zcela zřejmě o dílčí seznam, v němž jsou zahrnuti členové či potencionální členové Slovenské národní rady jen ze čtyř slovenských žup.
- Grečův seznam členů výkonného výboru je pravděpodobně jen drobně pozměněným seznamem zvolených členů Slovenské národní rady (místo K. A. Medveckého a Matúše Duly O. Škrovina a Igor Dula). O důvodu této změny můžeme jen spekulovat, i když u otce a syna Dulových se přímo nabízí, že jde o pouhý omyl. Ze zvolených členů výkonného výboru v seznamu chybí nejen SNR S. Zoch – i to svědčí pro záměnu se zvolenými členy Slovenské národní rady.

- Grečův seznam účastníků martinského shromáždění není úplný a zahrnuje jen osoby, jejichž přítomnost v Martině lze jednoznačně prokázat podpisem v prezenční listině.

V této souvislosti bych chtěl ještě upozornit, že Medveckého seznam členů Slovenské národní rady a Grečovy seznamy 106 účastníků martinského shromáždění a výkonného výboru převzali bez stínu pochybností o jejich věrohodnosti a úplnosti autoři práce *Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848–1945*⁴⁵ a vyvozovali z nich podle mého názoru zcela pochybené závěry (že ve Slovenské národní radě byly zastoupeny jen čtyři slovenské župy nebo že ve výkonném výboru pracovali z velké části nečlenové Slovenské národní rady).⁴⁶

ZÁVĚREM

Mnohé z uvedených uvedených nejasností a omylů lze vysvětlit nepozorností a nedůsledností autorů. Kde však hledat vysvětlení nesrovnalostí a chyb v samotných dobových dokumentech? Asi musíme připustit, že se v hektické době příliš nehledělo na „protokol“, tedy na právní čistotu jednání, takže ani oficiální akty nevynikaly pregnantní dikcí a domýšlením do všech důsledků a jejich schvalování nemělo přesné stanovená pravidla. Navíc je třeba mít na mysli, že některé přelomové okamžiky probíhají pro zúčastněné velmi nenápadně a jejich skutečný význam vyjde najevo až

⁴⁵ *Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848–1945*. II., s. 740–745.

⁴⁶ *Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848–1945*. II., s. 742.

později. Tak také martinské shromáždění jeho účastníci sice vnímali jako významný krok ke koordinaci činnosti celého národního politického tábora od socialistů až ke klerikálům, ale tak zásadní význam, jaký vzhledem ke změněným okolnostem ono a jím schválená Deklarácia slovenského národa získaly, jim nikdo z účastníků nepřipisoval. Důležité pro pochopení některých formálních nedostatků a záměn je jistě i to, že se Slovenská národní rada už nikdy nesešla k plenárnímu zasedání, takže fungovala improvizovaně a až do konce jejím jménem vystupoval jen výkonný výbor.

Z přehledu některých pochybení a nedůsledností účastníků martinského shromáždění a členů Slovenské národní rady se nabízí ještě jedno poučení. My, právní historici (ale také jiní badatelé, případně i politici), máme tendenci precizně zkoumat terminologii právních a politických aktů, odstíňovat nuance použitých výrazů (například právě v souvislosti s Martinskou deklarací se pitvají souvislosti použití termínů slovenský národ a česko-slovenský národ), striktně a s použitím

dnešních měřítek posuzovat legalitu použitých postupů, hledat do všech detailů promyšlené logické souvislosti různých záměrů a činů atd. a někdy se zapomínáme zamyslet nad tím, za jakých okolností příslušné akty vznikaly či události probíhaly (euforie z úspěchu nebo její opak, časová tíseň, nedostatek informací, chybějící erudice atd.), a pak událostem přičítáme zcela jiný obsah a význam, než jim dávali jejich autoři či protagonisté nebo než jaký skutečně měly. Právní historik by takový přístup předvedl například tehdy, když by napadal a zpochybňoval význam Martinské deklarácie proto, že její schválení proběhlo spontánně bez řádné procedury, že obsahuje jisté logické rozpory (celé shromáždění v ní vystupuje jako Slovenská národní rada) nebo že později část účastníků pozměnila schválený text. Někteří prvorepublikoví slovenští politici tento přístup použili, když v okamžiku, kdy se jim to politicky hodilo, začali všude tvrdit, že Deklarácie byla zfalšovaná (přesto, že zpočátku ji bez výhrad k obsahu sami šířili a propagovali).